

Litteraturnyt

SAMLEDE FREMSTILLINGER OG STØRRE TIDSPERIODER

Uffe Østergård (red.): *Dansk identitet?* (Aarhus Universitetsforlag, 1992). 238 s.

Lorenz Rerup: *Elitar og emancipatorisk nationalisme*. (Roskilde Universitetscenter, 1992). 46 s.

Kåre Lunden: *Nasjon eller Union? Refleksjonar og røynsler*. (Det norske Samlaget, 1993). 166 s.

Nationalismeforskning – eller identitetshistorisk forskning, som vi med vanlig dansk undseelighed foretrækker at benævne det, når det drejer sig om os selv – har været et særdeles ekspansivt forskningsfelt den seneste halve snes år med en uhørt livlig publikationsvirksomhed til følge. På dansk grund var flagskibet givetvis det af Ole Feldbæk redigerede store firebinds værk *Dansk Identitetshistorie*, som udkom 1991-92. Det var det imponerende synlige resultat af en hovedsagelig københavnsk forskergruppes indsats; men også det århusianske Center for Kulturforskning har under Uffe Østergårds energiske inspiration gjort sig stærkt gældende, og denne gruppe forskere udgør fortsat et vækstpunkt for dansk nationalismeforskning, såvel den hjemlige som på internationalt plan. Bogen *Dansk identitet?* er vokset ud af dette miljø.

Bogens ni bidrag er tilrettede indlæg fra en tværfaglig konference om dansk national identitet, der blev afholdt på dette center i efteråret 1991. Som det siges i forordet, var eneste fællesnævner for de historikere, sprogfolk, antropologer og andet godtfolk, som deltog i konferencen, at de betragtede nationalisme

som en historisk dynamisk størrelse, som netop af den grund kan gøres til genstand for historisk analyse. Det er da præcis, hvad der sker i bogens bidrag, hvis forfattere hver fra deres vinkel forsøger at indkredse begrebet danskhed.

Uffe Østergård og folkelivsforskeren Palle O. Christiansen behandler i en længere introducerende artikel den moderne danskhed i historisk perspektiv. Vittigt portrætteres de moderne danskere som en flok urbaniserede bønder, hvis tankesæt bag citydresset fortsat væsentligt er bestemt af det gamle bondesamfunds normer. Den firelængede danske bondegård, lukket mod omverdenen, men alligevel dybt forankret i verdensøkonomien, frembyder det perfekte sindbillede på danskerne – denne stamme af »nationalistiske og anarkistiske liberalister, der har indrettet et socialdemokratisk velfærdssamfund på lutheransk grundlag«, som de effektivt til slut sammenfatter.

I de følgende indlæg behandles danskheden gennem henholdsvis tyske og amerikanske briller af Bernd Henningsen og Steven Sampson. Inge Adriansen anlægger en grænselandsoptik, og Steen Bo Frandsen funderer tankevækkende over jydernes rolle – eller rettere mangel på samme – i den sejrende nationallibérale højkultur – en problematik, som han siden har fulgt til dørs i disputatsen om opdagelsen af Jylland (1996). Antropologen Anne Knudsen ironiserer i artiklen om »De hemmelighedsfulde Indfødte« over den danske selvtilstrækkelighed og trang til at sætte sig i social rundkreds

med ryggen mod verden – et tema, som hun ligeledes har udviklet yderligere i en nyligt udkommen bog. Ole Feldbæk giver en udmærket præsentation af sit projekt om Dansk Identitetshistorie, mens sprogforskeren Erik Hansen elegant understreger det danske sprogs karakter af en levende organisme, der bestandigt udvikler sig i kraft af de mange låneord, som hele tiden glider ind i sproget. Endelig behandler arkitekten Carsten Thau det særligt danske ved arkitekturen i dette århundrede – desværre dog uden illustrationer.

Indtrykket af bogen lader sig vanskeligt sammenfatte i en enkelt formel. Men skulle det endelig gøres, må det nærmest blive med karakteristikken debatbog. Allerede omslagsmotivet – en reklame for Gammel Dansk – signalerer, at den henvender sig til et bredt publikum. Debatpræget betones i forordet, som går direkte i kødet på Den danske Forening og til overflod citerer Benny Andersens kærligt-ironiske digt om danskerne som skabssvenskere. Bidragene er med et par undtagelser uden fodnoter, blot dokumenteret ved nødtørftige litteraturlister. Men de er til gengæld velegnede som debatgrundlag; idérigdommen er betydelig, og de hurtige, træffende formuleringer falder tæt. Det er tydeligvis både tunge- og fingerfærdige folk, vi har med at gøre.

Bagsiden af medaljen er mere end et anstrøg af overfladiskhed både i redigering og formuleringer. Antallet af trykfejl og gentagelser – sammenlign f.eks. s. 132 nederst med s. 135 øverst – er uacceptabelt stort. Helhedsindtrykket er flimrende og ujævnt. Der er kort sagt tale om en hurtig bog, som ville have vundet ved en yderligere rolig gennemarbejdning inden trykning. Men det levende det præstationstryk, som hvilede tungt på de tidsbegrænsede centerkonstruktioner, måske næppe tid til.

Lorenz Rerups lille fordringsløse

skrift om dansk nationalismeudvikling er et genoptryk af hans bidrag til tidskriftet *Vandkunstens* særnummer 1992 om slesvigsk grænselære. Indholdsmæssigt er der tale om en stærkt komprimeret version af hans store artikler om samme emne i *Dansk Identitetshistorie*. Blot fører han som afslutning på den forbilledligt klare redegørelse udviklingen frem til efterkrigstidens danskhed, som træffende får betegnelsen konsensusnationalisme, hvormed Rerup mener den uigennemskuelige blanding af venlig imødekommenhed og utilnærmelig lukkethed, som også Anne Knudsen hæftede sig ved som et dansk særkende.

Kåre Lundens bog kom på gaden blot et år efter hans *Norsk grålysning*, hvori han ivrigt argumenterede for eksistensen af en livskraftig norsk folkelig nationalfølelse forud for 1814. Det overordnede projekt var ved historiens hjælp at overbevise nordmændene om det fejlagtige i atter at tilslutte sig en union (EU), når nu landet i kraft af sin indre styrke og sit nationale sammenhold havde haft held til at afkaste det danske unionsæg efter 400 års undertrykkelse.

I nærværende bog træder denne dagsorden helt klart for dagen. Bogen er en debatbog i den hårdtslående stil. Lundens går til frontalt angreb på de norske EU-tilhængere, som han er tæt på at frakende retten til at kalde sig nordmænd – de er i Lundens udlægning nærmest forklædte efterkommere af den gamle dansk-norske unionselite. Uanset at formålet – at advare mod nye unionsevenstyr – kan være respektabelt nok, er bogen som helhed et nedslående eksempel på en faghistorikers letfærdige omgang med historien. De polemiske pointer sejrer gang på gang over den sobre historiske analyse. Således hævdes det – for blot at tage et enkelt eksempel – at enevoldsstatens pres på de norske bønder langt oversteg de byrder, som kon-

gens danske undersåtter blev pålagt, hvilket er lodret i strid med realiteterne og forskningens viden derom.

Den franske historiker Ernest Renan bemærkede i sin berømte nationalisme-forelæsning i 1882, at det ligger i nationalismens natur at få nationens historie galt i halsen som led i opbygningen af en national bevidsthed. Det mindste man kan forlange af historikere, som kalder sig professionelle, er, at de i det mindste bestræber sig for at undgå mytiskabelse. Denne stræben er det des-

være ikke muligt at spore i historieprofessor Kåre Lundens foreliggende skrift. Det er derfor ikke et faghistorisk arbejde – og kan ikke anmeldes som sådant – men et rasende veloplagt og lidenskabeligt forsvar for norsk nationalisme i dens mest selvhævdende og selvtilstrækkelige form. Kåre Lunden har givetvis ikke noget problem med sine nationale holdninger – men forhåbentlig har han ét med sin faglige samvittighed.

Knud J.V. Jespersen

OLDTID OG MIDDELALDER

Frank Birkebæk, Tom Christensen og Inge Skovgaard-Petersen (red.): *Absalon – fædrelandets fader*. (Roskilde Museums Forlag, 1996). 242 s., 150 kr.

Karl-Erik Tysk (red.): *Brynolf Algots-son – scenen, mannen, rollen*. (Viktoria Bokförlag, 1995). 157 s.

I kulturbyåret 1996 udkom i forbindelse med Roskilde museums udstilling »Absalons byer – Roskilde, Lund og København« den fornemt udstyrede antologi *Absalon – fædrelandets fader*.

Året før, i 1995, udkom i Skara en anden, udstyrmæssig noget mere ydmyg, antologi omhandlende en biskop af det svenske Skara-stift: *Brynolf Algotsson – scenen, mannen, rollen*. Denne antologi blev udgivet som resultat af et symposium fra 1992, 500-året for samme Brynolfs saligkårelse 1492.

Begge udgivelser kan således i en vis forstand siges at udspringe af andre officielle og offentlige begivenheder og er dermed trykt takket være de penge-kasser, som har været åbnet på klem i disse sammenhænge. Dette er oftest de bar-

ske vilkår for udgivelser af denne art. Dette ville imidlertid ikke være et problem, hvis udgivelserne samtidig bar præg af en egen 'indre nødvendighed', men dette synes langt fra altid at være tilfældet, og heller ikke i udpræget grad med disse to antologier. Selv om selve udgivelsen af to bise-antologier umiddelbart synes at demonstrere en nyere tendens i skandinavisk forskning til også at medtænke middelalderens spirituelle/religiøse sider, så bliver læseren skuffet, hvis hun på den baggrund forventer at finde overraskende pointer og nye tolkninger af materialet.

Som udstillingen er også antologien om Absalon organiseret omkring Absalons byer, Roskilde, Lund og København. Dette giver en frugtbar anledning til indlæg fra både historikere, filologer og arkæologer, der alle bidrager med artikler af gedigen kvalitet og henvendt til alment historisk interesserede læsere.

Som baggrundsværk til en museums-udstilling skal man måske ikke forvente nye forskningsresultater, og det ligger således allerede i titlen på Absalon-antologien, at vi ikke har at gøre med reel-